

Horia Lovinescu

Caracter de o noblete clasică, scriitor cu înaltă vocație artistică, cu un solid sistem de principii și criterii, urmărindu-și cu tenacitate, deși confruntat cu nu puține adversități, un coerent vrez poetic, Horia Lovinescu pare a-și fi definit personalitatea, răspunzând, peste ani, tulburătorului indemn adresat de Schiller confrăților de breaslă: „.....dă contemporanilor tăi lucrul de care au nevoie, nu acel pe care îl laudă”. Horia Lovinescu a trăit sincron cu timpul său, opera fiindu-i pecetluită de răspunderea pentru destinul cetății și al teatrului românesc, într-un sens superior, vizionar, înainte-mergător, deschizător de noi orizonturi. Acum, cînd o brutală lovitură a soartei l-a răpit în plină efervescență creatoare, instituind o perspectivă obiectivă de evaluare, retrospectivînd o operă scrisă pe durata a exact trei decenii, descoperim în el nu numai un scriitor reprezentativ, ci și pe unul dintre făurarii dramei contemporane. Să ne amintim că, într-o literatură saturată de factologie stearpă și de poncife, care obturaseră paleta de valori și nuanțe a dramelor sociale și de conștiință, reducînd totul la alb și negru, Horia Lovinescu introducea o nouă viziune, propunînd un teatru de idei, de meditație asupra omului și istoriei, cu înțelesuri iradiante, somînd conștiința să-și asume îndatoririle individuale și colective, morale și sociale, naționale și planetare. Cu primele lui piese: *Lumina* (1953), dar mai ales *Citadela sfărîmată* (1954) și *Hanul de la răs-cruce* (1955) — privity astăzi cu condescendență de unele spirite estetizante, care ignoră circumstanțele momentului și istoricitatea actului de creație — dovedea nu numai că se putea, dar că era nevoie să se scrie altfel, că dramaturgia, spre a-și împlini menirea, trebuia să inițieze un autentic demers de înțelegere și cuprindere a lumii, să se dimensioneze filozofic, să-și amplifice valențele cognitive și axiologice, în aceeași măsură în care era chemată să-și îmbogățească structurile artistice. Așezînd alte repere, determinînd o reevaluare a exigențelor, aceste piese au contribuit, într-un context mai larg, la realizarea unei răsturnări copernicane în dramă, deschizînd o nouă etapă de căutări novatoare, ale cărei impulsuri se vor repercuta fecund în opere de rezonanță ale scriitorilor din generațiile mai noi, propulsînd dramaturgia în centrul de interes al literaturii. Pentru acei ani, aportul lui Lovinescu este similar cu cel al lui Aurel Baranga în resurecția comediei.

Fidel „poeticii” sale, lucrînd cu o modestie proprie aristocraților spiritului, niciodată satisfăcut de ceea ce făcea, conștient că o concepție artistică nu este un dat pietrificat, el o galaxie în expansiune, fără exaltare, dar fără prăbușiri cînd se izbea de opacități, obsedat de dramele omului și ale lumii, Lovinescu s-a obstinat să asculte și să răspundă marilor întrebări ale omenirii, să abordeze

problemele fundamentale a artei (Moartea unui artist), raporturile omului cu istoria (Citadela sfărâmată, Surorile Boga), relația dialectică dintre imperativele sociale și propensiunile individului (Orașul viitorului), irepresibila aspirație a colectivității spre democrație (Negru și roșu), forța omului de a-și regenera esența morală în situații-limită (Hanul de la răseruce, Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă), nelimitatele resurse ale societății de a-și recuștiga libertatea încatenată de structuri aberante (Paradisul). O sinteză a acestor motive ideatice, condensind implicațiile ontologice, morale și sociale ale condiției umane pe agitatul periplu dintre naștere și moarte, conturând modelul spiritual spre care a aspirat Lovinescu — un model de puritate, distincție și armonie a personalității — o regăsim, cred, în Și eu am fost în Arcadia, piesă exponențială pentru dramaturg; dar și pentru acest timp.

Dacă, astăzi, drama istorică reprezintă unul dintre filioanele productive, reconsiderând într-o nouă concepție trecutul național, să nu uităm că începuturile acestui proces au fost favorizate, printre alții, de Horia Lovinescu, al cărui Petru Rareș (1967), parabolă de robustă construcție artistică, abordează istoria dintr-un unghi problematizator, trecutul constituind un spațiu de dezbatere implicită a dilemelor contemporane.

Uneori, Lovinescu a fost catalogat, cu destulă ușurință, drept un eclectic, fără să se țină seamă de faptul că, într-o perioadă în care canoanele tindeau să încătușeze imaginația și să uniformizeze mijloacele de expresie, el a reafirmat, printre cei dinții, că arta este incompatibilă cu restricțiile, că toate modalitățile sînt viabile, cu condiția să fie concordante cu ideea artistică. Cultivînd drama de idei, psihologică sau de acțiune, parabola sau teatrul-document, a oferit un exemplu de plurivalență care caracterizează astăzi creația celor mai de seamă scriitori.

Horia Lovinescu a avut și vocație de animator cultural, slujind-o cu dăruire și comprehensiune. Director al Teatrului „Nottara” din 1964, a promovat, în ansamblu, un program de largă deschidere culturală, un repertoriu receptiv la valorile culminante naționale și străine, a creat o trupă de înaltă profesionalitate, încurajînd diversificarea limbajelor interpretative și exegezelor regizorale innoitoare, sporînd capacitatea de impact a scenei cu publicul.

Înceind aceste sumare însemnări, care nu sugerează decît într-o mică măsură profilul unei personalități remarcabile, sînt covîrșit de gîndul că mulți dintre noi, trăind prea aproape de omul retrațat cu discreție în lumea persoanelor sale, ignorăm faptul că el pășise, încă de la începuturile activității, în Olimpul serisului românesc. A sosit vremea să recunoaștem că Horia Lovinescu este nu numai autorul unora dintre piesele fundamentale ale dramaturgiei noastre, ci și unul dintre spiritele ei tutelare.

Constantin MĂCIUCA

NOTE

Un nume pentru mai tîrziu

Trece neobservat centenarul nașterii unui om de teatru cu merite trainice, Corneliu Moldovanu (Bîrlad, 15 august 1883 — București, 2 septembrie 1952). În cîteva rînduri director general al teatrelor, între 1924 și 1929, autor și cronicar dramatic, poet intimist de orientare clasicistă, profesor de li-

teratură dramatică la Conservator, romancier, membru fondator al Societății Scriitorilor Români, a depus mari și nobile eforturi pentru reprezentarea dramaturgiei originale. Volumul de corespondență primită (înregistrat de revista noastră, nr. 9/1982) însumează ani întregi de muncă și dăruire pentru nobilul profil al primei scene.

În 1912 arunca O privire asupra evoluției artei dramatice. În 1914 i se juca comedia în versuri *Fluturii*. Epocii teatrale Davila — Delavrancea îi fixa personalitatea prin volumul de publicistică *Autori și actori* (1920). S-a amestecat cu pasiune în campaniile teatrale ale

unei jumătăți de secol, aducînd, dacă nu un punct de vedere original, un crez onest, în tradiția culturală care-l formase și îl lansase.

Îl integrăm plutonului de slujitori ai teatrului care a lucrat în prima jumătate a veacului la consolidarea moștenirii înaintașilor. N-a fost în avangarda vreunui curent, a fost ostaș disciplinat și continuator al mentalității „bătrînilor” care vedeau în teatru mai ales o școală a educației civice.

Putem prelua, într-o ediție critică, paginile sale de cronicar dramatic, cinstite, vioaie, pătrunse de spiritul timpului.

I. N.